

ZUBIXA

OÑATIKO ALDIZKARIA

**ABUZTUAREN 12KO
EKLIPSEA OÑATIN**

UMORE GRAFIKOA

Idigoras&Pachi

UNIBERTSITATEA

Aitor Castañeda Zumeta

**HAIZEAREN
AHOTSETAN**

Iñaki Madison

HISTORIA

Gorka López de Munian

OÑATIKO HISTORIA

Idigorastarrak (II)

HEZKUNTZA

Judith de la Fuente Idígoras

LITERATURA

Maite Lopez Las Herasek Alfonso
Goizueta elkarriketatu du

Guztion euskara

Un euskera de todos

Aldizkari honek argia ikusi zuenean, askotan galdetu ziguten zergatik ez genuen gaztelaniaz ere argitaratzen. Hasieratik, gure erantzuna argia izan zen: euskararen aldeko apustu garbia egitea. Ez baztertzeko keinu gisa, baizik eta gure izatearekin koherentea den erabaki kontziente gisa. Horrek ez du, inola ere, gaztelania gutxieste esan nahi; gurea ere badela sentitzen dugu. Koldo Mitxelena adierazi bezala: "Erdera ere hemengoa da". Izan ere, beti dago artikulua bat hizkuntza honetan.

Azken urteotan, euskarak bultzada nabarmena izan du erabileran, ezagutzan eta ikusgarritasunean. Hala ere, aurrerapen hori eguneroko erabileraren nolabaiteko geldialdiarekin batera doa. Ugaritu egin dira haren aldeko ekimenak, jarduerak antolatzen dira, eta baliabide esanguratsuak bideratzen dira sustapenera; askotan, ordea, beste aldarrikapen batzuekin nahasten dira, eta horrek ez du beti laguntzen haren oinarri soziala zabaltzen. Gainera, horrek berak euskararen aldeko aldarrikapena eta babesa bigarren mailan uzten ditu.

Horren aurrean, funtsezko galdera bat planteatu behar da: lortzen al dugu euskara hizkuntza hurbil, erabilgarri eta erakargarri gisa ikusaraztea, nahiz eta jakin, egunerokoan erabiltzen ez dutenentzat?

Gazteen zati esanguratsu batek ez du bere hizkuntza gisa sentitzen. Aitzitik, kode kultural, ideologiko edo adierazpide jakin batzuekin lotzen du, eta ez da horiekin identifikatzen. Ondorioz, euskara bereizketa- eta bazterketa-elementu gisa hautemateko arriskua dago, elkargune izan beharrean.

Hau da, seguruenik, aurrean dugun erronka nagusietako bat. Haren sustapenean ardura instituzional eta soziala dutenek hausnarketa lasai eta sakona egin behar dute. Helburua ezin da izan presentzia formala handitzea bakarrik, baizik eta haren erabilera erreala eta, batez ere, partekatua sendotzea.

Izan ere, euskararen etorkizuna ez dago soilik haren irakaskuntzan edo ikusgarritasunean, baizik eta gizarte osoak bere hizkuntza gisa bizitzeko duen gaitasunean. Ez gutxi batzuen hizkuntza gisa, baizik eta guztion hizkuntza gisa.

ZENBAKI HONETAN

- 03** Editoriala: Guztion Euskara
- 05** Unibertsitatea berreskuratu
Aitor Castañeda Zumeta.
- 06** Abuztuaren 12ko eklipsea Oñatin
Agustín Arrieta.
- 10** Gorka López de Muñain
Elkarrizketa
- 15** Oñatiko Historia.
Oñatiko benetako leinuak: Idigorastarrak (II). Los Ortiz de Idigoras (I)
- 21** Literatura.
Maite Lopez Las Herasek Alfonso Goizueta elkarrizketatu du
- 24** Hezkuntza
Judith de la Fuente Idigoras
- 25** Haizearen Ahotsetan: Mundo Gazte bat
Iñaki Madison.
- 26** Umore grafikoa.
Idigoras&Pachi

San Juan ermitaren atzeko
ateko ate baten irudia

UNIBERTSITATEA BERRESKURATU

Aitor Castañeda Zumeta*

Autoritate unibertsitarioen kezka larria jaso dute azken boladan tirada handiko hainbat egunkarik; ikasleak klasera ez doazela kexu dira, asistentzia sustatzen duen sistema martxan jarri zenetik estudianteen inplikazioak behera egin duela.

Kataluniako berripaper batek ikasleen erantzunak ere jaso ditu; arazo «estrukturei» men egiten diete, eta unibertsitatearen urruntasunaz mundu «errealarekiko». Ni EHUko irakasle naizen aldetik —gizarte zientzietako alorrean— fenomeno hau azaltzea zin dagit, metodo enpirikorik gabe bada ere. Ez daukat beraz inkesta sakonik, baina bai urteek emandako eskarmentu pittin bat.

Lehenik eta behin, instituzioa bera dago. Europako 'Bologna plana' delakoa 1999an martxan jarri zenetik, garrantzi asko eman zaio ebaluazio jarraituari, hots: ikasleria klasera edo seminarioetara etorri, eta lanak egin ahala ikasi eta gairatzea.

Horrek pisu espezifiko asko kendu dio azterketa tradizionalari —memoriari, zera—, baina ideia okerra ere zabaldu du: ikasi barik, gairatzea daitekeela —unibertsitatean ere bai—. Hau horrela bada, aski da tarteka lantxoak burutzea, eta amaieran nota justu baten bidez gairatzea. Portaera hori unibertsitateak berak sustatu du Europa osoan, eta bera da zentzu horretan errudun..

Bestetik, ikasleriaren hezkuntza bera dago, eskolan zein etxean. Gaur egungo gazteak dopamina bilatzen dute etengabe —horra sare sozialak demostrazio gisa—. Entretenitua ez den zerbait —dibertigarria ote da fisika kuantikoa?—, edo unean bertan emaitza ikusgarririk ematen ez duen ezer —ikasketa prozesu orok denbora behar du—, ez du atentziorik merezi. Areago; irakasleak ez badu betebeharrak astunok egitea derrigortzen —zer da derrigorrezkoa unibertsitatean? — ez dira, beraz, egin behar.

Oñatiko eta Nafarroako unibertsitateen sortzaileen ideiak lotura gutxi dute 2000 urtetik hona sustatzen ari den unibertsitate merkantilista eta utilitaristarekin. Are gehiago: unibertsitatea «praktikoagoa» egiteak jada ez dauka zentzu handirik, adimen artifiziala bete-betean sartu baitzaigu, eta klaseetan eskatzen diren atazak askoz arinago eta hobe egin ditzake txatbot batek edozein i(r)akasle bakoitzari. Zein da, beraz, estudiantek makina batek egin dezakeena egiten trebatzearen zentzua?

Oñatiko eta Nafarroako unibertsitateen sortzaileen ideiak lotura gutxi dute 2000 urtetik hona sustatzen ari den unibertsitate merkantilista eta utilitaristarekin

Zertarako, orduan, klasera joan? Unibertsitatea gizaki askeak sortzeko sortu zen, zientzian eta arteetan iaioak, eta arazo unibertsalei (universitas) konponbideak proposatzeko gauza. Unibertsitatearen inguruko bere gogoeten artean hala zioen San Josemaria Escrivá de Balaguer-ek: «Estamos convencidos de que en un clima así se forman almas con libertad interior, y se forjan hombres capaces de vivir responsablemente» (Erroma, 1965.XI.21). Hori izan zen, besteak beste, 431 urte lehenago Errodrigo Mercado de Zuazolak Sancti Spiritus Unibertsitatea sortzera bultzatu zuen printzipioa, letrek «ohorea eta duintasuna» baitzekarten.

Unibertsitateak etorkizunari eutsi nahi badio bere erroretara itzuli behar du, filosofoen eta programatzaileen mendea baita hau, pentsamendua, gogoeta eta irizpidea nagusi izango dituen testuinguru hiperteknologizatu batean. Hori lortzeko, ikasleria halako giroan sartu behar da, non maila altuko irakurketa bultzatu behar den eta etorkizunean gizarteak profitatuko dituen profesional irizpidetsuak garatzeko diren —«almas con libertad interior», «capaces de vivir responsablemente»—. Baliteke helburu horietara bideratutako metodoek orain arte Europan sustatzen aritu izan diren planekin haustura suposatzea. Baina zergatik obeditu ezagupenaren sistema altuena mespretxatzen duten plan burokratikoak?

* Autorea Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitateen Ministerioak finantzatutako proiektu bateko ikerlaria da (PID2022-138385NB-I00), eta baita Euskal Kristau Ondarea taldeko kidea ere.

Oñatin

EGUZKI EKLIPTSE OSOA

— Jakin behar duzun guztia —

Ordutegiak

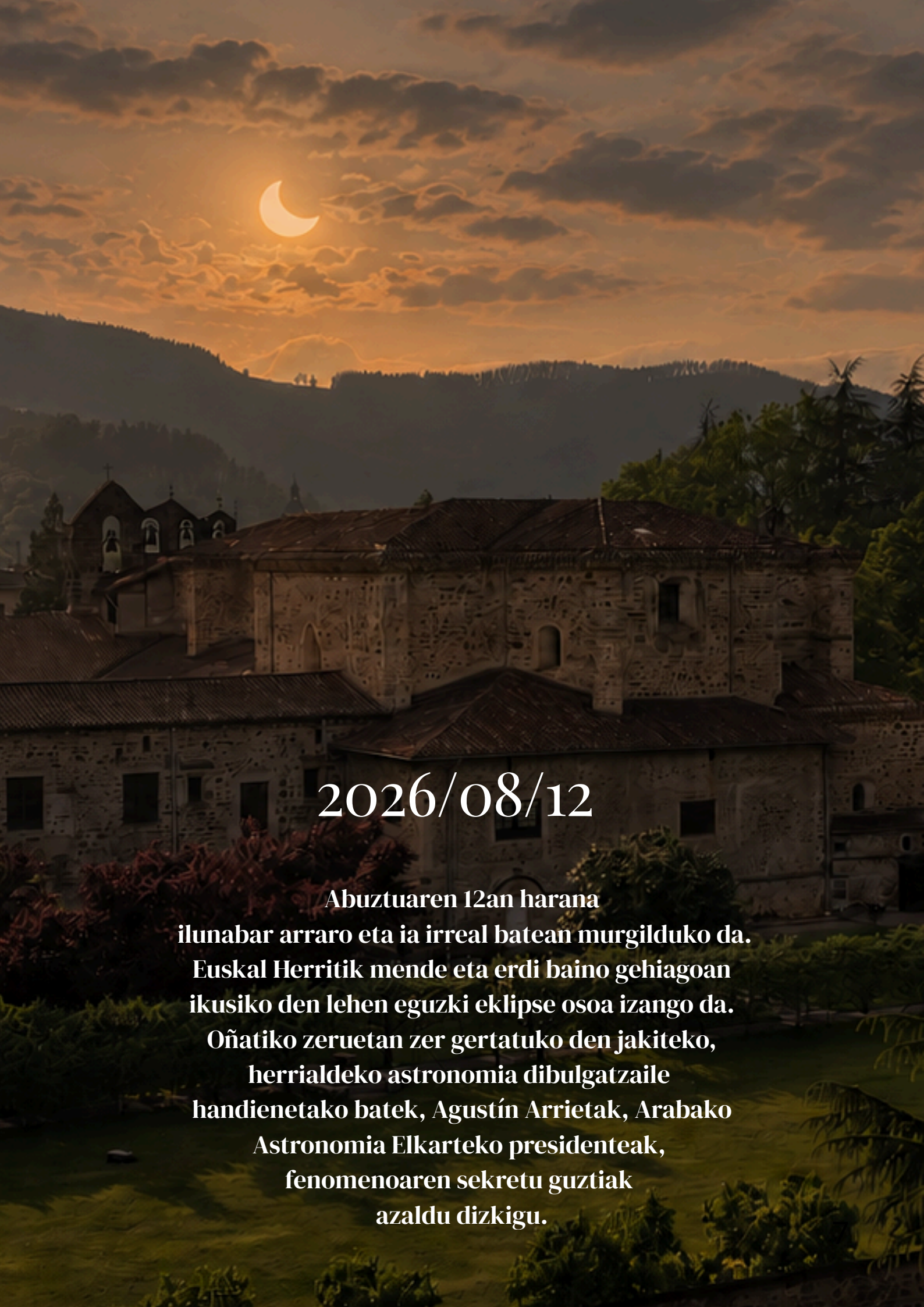

Gomendioak

Non ikusi Oñatin?

2026/08/12

**Abuztuaren 12an harana
ilunabar arraro eta ia irreal batean murgilduko da.
Euskal Herritik mende eta erdi baino gehiagoan
ikusiko den lehen eguzki eklipse osoa izango da.
Oñatiko zeruetan zer gertatuko den jakiteko,
herrialdeko astronomia dibulgatzaile
handienetako batek, Agustín Arrietak, Arabako
Astronomia Elkarteko presidenteak,
fenomenoaren sekretu guztiak
azaldu dizkigu.**

1860ko eklipsearen behaketa-taldea Gasteizen.

2026ko abuztuaren 12ko Eguzki-eklipse osoak segundo gutxi batzuk baino ez ditu iraungo Oñatin, baina hura ikusiko dutenek ziurrenik hamarkadetan gogoratuko dute. Agustín Arrieta dibulgatzaileak esaldi batekin laburbiltzen du: "edozein pertsonaren bizitzan, seguruenik kanpora bidaiatu gabe eklipse oso bat ikusteko izango duen aukera bakarra da". Eklipseak Penintsulako zati handi bat zeharkatuko duen arren, Euskal Herri osoa ez da osotasun-zerrendaren barruan egongo. Arrietak azaldu du Oñati ia-ia eklipse partziala eta osoa bereizten dituen marra magikoaren muga dagoela. Arrasate eta Oñati barruan egongo dira; inguruko beste herri batzuk, Bergara edo

Legazpi esaterako, kanpoan geratuko dira. Eta alde horrek, dioenez, "dena aldatzen du". Izan ere, eklipse partzial batek harritu dezake, baina eklipse oso batek argia, paisaia eta animalien portaera bera ere eraldatzen ditu. Oñatin, osotasunak 18 eta 20 segundo artean baino ez du iraungo. Oso denbora gutxi. Baina nahikoa aparteko esperientzia bat bizitzeko.

Gau ilun bat, baina ez guztiz gaua
Eklipsea arratsaldearen amaieran iritsiko da. Zortzi eta erdiak aldera, Eguzkia mendebaldeko horizontearen gainean oso baxu egongo da. Xehetasun horrek baldintzatuko du behaketa. Arrietak azpimarratzen du

horizonte garbi bat bilatzearen garrantzia. "Eguzkia zazpi edo zortzi graduko altueran baino ez da egongo", azaldu du. Horrek esan nahi du edozein tokik ez duela balio izango ikusteko. Arrietak Zumeltzegiko dorrea edo Aloña Mendiko gainak aipatzen ditu giro berezi bat sor daitekeen leku pribilegiatu gisa. Izan ere, eklipsearen iluntasuna ez da gauekoa bezalakoa. "Itzalaldi oso bizia da, aire arraro samarra duena". Argia pixkanaka itzaliz joango da Ilargiak Eguzkia estaltzen duen heinean, eta osotasuneko segundo horietan paisaiak ia errealitatez kanpoko tonu bat hartuko du. Izar batzuk ere ikus daitezke. Ondoren, argitasuna bat-batean itzuliko da. Oñatin, gainera, zerbait berezia gertatuko da:

eklipsea Eguzkiaren sartzearekin ia bat etorriko da. Izan ere, Eguzkiaren diskoa ez da berriro osorik ikusiko horizontearen atzean ezkutatu aurretik. Fenomenoaren azken fasea mendebaldeko mendien azpian desagertuko da.

Animalien isiltasuna

Eklipse oso bat ikusi dutenek azalpen zailak dituzten sentrazioez hitz egin ohi dute. Tenperaturaren bat-bateko jaitsiera, argiaren kalitate arraroa edo inguruko isiltasun ustekabea esperientziaren parte dira.

Arrietak gogorarazten du eklipse luzeagoetan ikusten dela hegaztiekin kantatzeari uzten diotela, oiloak oilategira itzultzen direla edo baserriko animaliak gaua datorrela sinetsita erreakzionatzen dutela. Oñatin, aitortzen du fenomenoak azkarregi gertatuko dela aldaketa handiak behatzeko, baina litekeena da animalia batzuek iluntze faltsu hori sumatzea.

Euskal Herriarentzako gertakari historikoa.

Arrietak gogorarazi digu Espainian ikusgai izan zen azken eklipsea 1912koa izan zela, baina Euskal Herriatik ikusitako azken eklipse osoa 1860koa izan zela; orduan Gasteiz izan zen hura ikusteko leku pribilegiatu bat. Gainera, eklipse hark nazioarteko garrantzi zientifikoa izan zuen, Warren De La Rue astronomo britainiarra Arabara etorri baitzen fenomenoak argazkitan hartzera. Irudi haiek lagundu zuten ulertzen Eguzkiaren inguruan ikus zitezkeenugar erraldoiak benetan eguzki-koroaren parte zirela eta ez ilargiarenak. Gainera, Penintsulak egoera berezi bat biziko du: hiru eklipse garrantzitsu jarraian, hiru urtean. 2026koa iparraldetik igaroko da; 2027koa hegoaldekoa —eta iraupen ikusgarriak izango ditu Egipto bezalako lekuetan—; eta 2028an eratzun-eklipse bat iritsiko da. Baina euskal herritar askorentzat, abuztu honetako izango da bereziena. Gure lurretik bertatik ikusi ahal izango dugulako.

Nola begiratu Eguzkiari arriskurik gabe

Arrietak serio hartzen duen zerbait bada, segurtasuna da. Babes egokirik gabe eklipse bati begiratzeak ikusmenen kalte atzeraezinak eragin ditzake. Berezik haurren zaintza azpimarratzen du. “Nahikoa da haur bati ‘ez begiratu’ esatea, berehala egin nahi izateko”, dio irriz.

Horregatik, alternatiba erraz eta seguruak gomendatzen ditu, hala nola etxean kamera estenoipeko bat egitea. Oinetako-kaxa soil batekin, zulo txiki batekin eta paper zuri batekin eklipsearen irudia proiektatu daiteke Eguzkiari zuzenean begiratu gabe. Azaldu duenez, kontua ez da minutu luzez Eguzkiari begira egotea, baizik eta ilargiak eguzki-diskoa pixkanaka “koska” egiten duen modua ikustea. Arrietak azpimarratzen du eguzkitako betaurreko arruntek ez dutela balio, ezta erradiografiak edo etxeko beste metodo batzuek ere. “Begia kaltetzen denean, ez du unean bertan minik ematen”, ohartarazi du. “Gero konturatzen zara”.

Bizitza osorako oroitzapen bihurtuko diren hogeitasegundo

Mundu erdia basamortuetan, ozeanoetan edo urruneko oihanetan barrena eklipseak jarraitzeko bidaia antolatzen ari den bitartean, Oñatik bat izango du bere mendien gainean. Agian hogeitasegundo baino ez ditu iraungo. Agian hodeiek dena zailduko dute. Baina eguraldiak laguntzen badu, haranak argazki batekin inoiz guztiz harrapatu ezin izango duen eszena bat biziko du: Aloñaren gainean argia itzaltzen, kaleak ezinezko ilunabar batean murgiltzen eta ehunka pertsona zerura begira isilik. Fenomeno astronomiko handiak haiek ikusten dituztenen memorian ere gertatzen direlako.

Warren de la Rue 1860ko eguzki eklipsea egin zuen

ELKARRIZKETA

GORKA LÓPEZ DE MUÑAIN

“Heriotzarekin gero eta harreman
gatazkatsuagoa dugu”

Pedro Velaz de Guevararen hilobia. San Mígel
Goiaingeruaren parrokia. Oñati
Plazaola argazkia

**Garezurrak,
hezurdurak,
deskonposizioan
dauden gorpuak...
Erdi Aroan, estetika
makabro bat eliza
eta kaperak
betetzen hasi zen.
Bere azken
liburuan, Gorka
López de Munain
historialariak
tradizio horren
muinera eramaten
gaitu bere
adibiderik
apartekoenetako
baten bidez: Pedro
Vélaz de
Guevararen
hilobia.**

Heriotzarekiko beldurra gizakiaren ondoan ibili da beti, saihestezina den itzal baten moduan. Gure finitudearen kontzientziak sortzen digun antsietatea uxatzeko, antzinatek erabili izan dugu tresna oso indartsu bat: irudiak. España macabra. La cultura de la muerte entre el Medievo y la Modernidad liburuak gizakiok heriotzari aurre egiteko erabili ditugun estrategia desberdinak aztertzen ditu, Erdi Aroko eta Aro Modernoko arte-lanen hautaketa zabal baten bidez.

Bere egileek, Gorka López de Munain historialariak eta Miriam Beltrán Valiente kriminologoak, ilunaren detektibe gisa sartu dira komentutan, museoetan, hilerrietan eta klaustroetan, historian zehar santuen martirioei eskainitako margolan eta eskulturetan ageri diren zaurien, erraien eta odolaren atzean zer dagoen azaltzeko.

Gorka López de Munain (Gasteiz, 1984) Artearen Historiako doktorea da, eta irakaslea Euskal Herriko Unibertsitatea-n eta UNED-en; halaber, ikertzailea da Buenos Aireseko Unibertsitatea-ko Antropologia Bisualaren arloan. Heriotzaren kultura bisualari buruzko bere ikerketaz gain, Euskal Herriko Erdi Aroko artean aditua da.

Zubixa Aldizkaria., Bere lana artearen historiaren —doktorea baita arlo horretan— eta historia kulturalaren artean kokatzen da. Zer ematen dio ikuspegi hibrido horrek artearen historia tradizionalago baten aldean? Kultura bisualaren ikuspuntua sartzan dugunean, artearen historia tradizionalak duen begirada hierarkikoa hautsi egiten da. Honen ondorioz, iraganaren ezagutzarako aurretik baztertu egin diren irudiak gehitzen dira, analisi-fokua handitzen eta aberasten.

Z A. Zure ikerketetan, irudiak ez dira soilik objektu estetikoak, baizik eta agente kulturalak. Nola aldatzen du horrek artelan bat interpretatzeko modua? Irudiek balio oso ezberdinak izan ditzakete. Haien artean, balio artistikoa garrantzitsua izan daiteke, baina ez da bakarria ezta eksklusiboa ere. Iragana aztertzeako obra artistikoek informazio asko eman dezakete, baina ezagutza benetan sakona lortzeko beharrezkoak dira beste materialak eta beste begirada zeharkakoagoak.

Z A. Zure lanaren zati handi bat Euskal Herriko ondarean oinarritu da. Zer berezitasun azpimarratuko zenituzke hemen arteak eta kultura bisualak dituzten ezaugarriei dagokienez? Ba al dago berezitasunik Oñatin?

Zaila da tokiko berezitasunak ezartzea, iraganean dena elkarri lotuta baitzegoen. Nolanahi ere, beti deigarria egin zait Euskal Herriak iraganarekin eta tradizioarekin izan duen harreman estua. Beste leku batzuetan modak eta estiloak aldatzen zirenean, hemen denbora luzez mantentzen ziren.

Z A. Artearen, boterearen eta errepresentazioaren arteko harremana landu duzu. Uste duzu dimentsio hori funtsezkoa dela gaur egungo artea ulertzeko ere? Adibide izan al daitezke, zure azken liburuan aipatzen dituzun bezala, Oñatiko kondearen hilobia edo Nafarroako Xabierko familiaren sepulkroa?

Artelanak, irudiak oro har, boterearen baliabide erabilgarri eta beharrezkoak izan dira beti. Irudiek imaginarioak eraikitzen dituzte, baina ez dira esparru itxi batean geratzen: gizarte osoari bideratuta daude, imaginario horri zentzua emateko. Horren adibide ona da Pedro Velaz de Guevararen hilobia. Memoria sortzeko pentsatutako obra da, bizilagunen artean bere presentzia zabaltzeko. Ezer ez da honetarako irudiak baino eraginkorragoa.

Z A. Arabako erromanikoa izan da zure ikerketen ardatzetako bat. Zerk egiten du bereziki interesgarri penintsulako testuinguruan? Nola definituko zenuke euskal erromanikoa?

Arabako erromanikoa berezia da hainbat arrazoiengatik. Botere-talde txikietan oso zatituta zegoen gizartearen isla fidela da. Gizarte-talde hauek kultura bisuala propioa sortu zuten, oso sustrai zaharrak dituen, eta eraiki zituzten elizetan islatzen saiatu ziren. Beraz, arte erromanikoa gure iragana ezagutzeko funtsezko iturria da. Gainera, adibide asko ailegatu dira gure egunetara, eta horrek ezagutza horretan asko sakontzea ahalbidetzen du.

San Prudentzioko
basilika erromanikoaren kapitela
(Armentia) Gasteiz

Z A. Máscaras mortuorias liburuan irudiaren eta heriotzaren arteko harremana ikuspegi zabal batetik aztertzen zenuen. Nola sortu zen interes hori eta zer erakutsi zizun lan horrek aurpegiaren paperari buruz mendebaldeko kulturen?

Beti interesatu izan zait irudien boterea aztertzea, eta berehala konturatu nintzen heriotzan ikusten zela argien botere hori. Heriotzaren inguruan harreman oso estuak sortzen dira irudiekin. Horregatik, hileta-maskarei buruzko doktoretesia egitea erabaki nuen, erretratuen benetako izaera ulertzeko asmoz. Azkenean, eboluzio hori aztertuz, lortu nuen ulertzea aurpegiaren garrantzia.

Z A. Liburu honetan "Oñatiko topaketa" aipatzen duzu, Pedro Vélaz de Guevara Oñatiko kondearen hilobiari erreferentzia eginez. Zer interes zuen kasu horrek liburuaren barruan?

Hilobi hau penintsulako Erdi Aro osoko "Hiru bizidunen eta hiru hildakoen arteko topaketa"-ren adibiderik onenetako bat da. Tradizio hau Frantzian sortu zen heriotzarekiko gogoeta bat eragiteko. Kandairaren arabera,

nobleziako gazte batzuek eskeleto batzuk aurkitzen dituzte mendian, eta elkarriketa bat izaten dute: "zaretena, izan ginen; garena, izango zarete". Ideia honek antzinarotik dator, baina Erdi Aroan bultzada berri bat izango du, batez ere XIV. mendetik aurrera.

Z A. España macabra lanean, Miriam Beltránek batera idatzitako zure azken liburuan, heriotzaren kultura bisuala aztertzen duzu tradizio hispanikoan. Zer interesatzen zitzaizun bereziki iruditeria horretan, eta zer dio gure historia kulturalari buruz? Nola alderatzen duzu Erdi Aroko heriotzaren kultura gaur egungoarekin?

Batez ere heriotzaren kultura esparru kronologiko zabal batean aztertzea interesatzen zitzaidan. Nahi nuen ikustea zer mantentzen zen, zer galtzen zen, zer eraldatzen zen... Erdi Aroan eta Aro Modernoan dago gure gizartearen oinarria, baina oso aldatuta iritsi zaigu. XVIII. mendean garai berri bat hasiko da, tradizio zaharrak baztertuz heriotza hotz eta urrunagoarekiko harremanaren mesedetan. Eta horrela gaude gaur egun, heriotzarekin gero eta harreman gatazkatsuagoarekin.

Z A. Halaber, sepulkroa Sancti Spiritu kaperatik (egungo Rosario kaperak) kriptara eramateaz, multzoaren zati baten suntsipenaz eta lekualdatzearen ondoren egindako muntaketa-aldaketek hitz egiten duzu. Oñatiko parrokiako erreforma hori oso polemikoa izan zen. Nola baloratuko zenuke?

Pena da lekualdaketa hori kontu handiagorik ez egitea, pieza asko apurtu zirelako eta programa ikonografikoa desitxuratu zelako. Baina beste leku askotan, mota honetako hilobiak erabat erretiratu zirenez, poztu gaitezke Oñatin behintzat kontserbatu egin zelako.

Z A. Kondearen kantigak eta deziresak ere aipatzen dituzu. Benetan hain oparoa izan al zen kulturalari? Nola azal daiteke hain ezezagunak izatea? Euskaraz hitz egiten al zuen eta inoiz idatzi al zuen hizkuntza horretan?

Oso gizon ikasia zen kondea, gorte-giroan hezia. Ohikoa zen goikarguak betetzen zituzten pertsonek prestakuntza eta idazketa-gustu hori izatea.

Pedro Velaz de Guevararen hilobia. San Migel Goiaingeruaren parrokia. Oñati. Behean,
Nafarroako Xabierko familiaren sepulkroa

Hala ere, bere garaian poesia horien idazketa ez zen hain ohikoa. Izan ere, "azken trobadorea" deitu izan zaio. Bere testu guztiak gaztelaniaz idatzita daude, poema mota hauen ohiko hizkuntza zelako, baina zalantzarik gabe euskaraz ere hitz egingo zuen.

Z A., Xabierko gazteluko dantzari buruz ere hitz egiten duzu. Zer transmititzen dio irudikapen horrek ikusleari?

Dantza hori oso garrantzitsua da. Heriotzaren Dantzen generoa Erdi Aroan sortu zen, eta oso laster zabaldu egin zen Europa osotik. Baina Xabierko gazteluan margotutakoa ez da beste guztiak bezalakoa. Dantzetan, eskeleto batzuk gizarteko estamentu

ezberdinekin dantza egiten dute, errege batetik laborari bateraino. Baina hemen eskeletoak baino ez daude, eta horrek bisitaria dantza horien helburu bihurtzen du.

Z A., Arabari edo Gasteizko San Frantzisko komentua bezalako lanei buruzko zure ikerketetan, memoriaren eta ondare-galeraren inguruko kezka nabaria da.

Oñatin, azkenean, unibertsitatearen zaharberritzea hasi da. Ondo zaintzen ari al gara Euskal Herriko ondare historikoa? Leku bakoitzak bere egoera du, eta zaila da orokortzea. Esan daiteke gero eta erakunde konprometitua-goak ditugula ondarearekiko, hori errealitate bat da.

Oraindik egiteko asko dagoela ere bai. Beraz, nik nahiago dut baikorra izatea eta bide onetik goazela pentsatzea.

Z A., Zer gomendatuko zenioke Artearen Historiarako interesa eta bokazioa duen gazte bati?

Egia esanda, oso zaila egiten zait lanbide politago bat pentsatzea. Esango nioke benetan artea maitatzen badu eta iragana ezagutzeko grina sentitzen badu, ez dezala denbora galdu irteera profesionalean pentsatzen. Noski hori oso garrantzitsua da, baina mundua hain da aldakorra, ezinezkoa baita gaur egun 10 urte barru non egongo garen jakitea. Eta zalantzarik gabe, profesional handiak behar izango ditugu humanitateetan. Inoiz baino beharrezkoagoak izango dira.

HERIOTZAREN TRANPA:

HILOBIA ONDO IKUSTEKO GIDA

Duela bi mende baino gehiago egindako akats batek ezkutuan utzi zuen Oñatiko hilobiaren benetako esanahia. Zaldunen eta hezurduren artean, alabastroak mezu kezagarri bezain betierekoa helarazten du: heriotzak denok berdintzen gaituela.

Gaur ikusten duguna ez da Pedro Vélaz de Guevarak eraikitzeko agindu zuena. XVIII. mendearen amaieran desmuntatu egin zuten, eta berriz jartzean inork ez zuen aurrean zuena ulertu: zaldunak hezurduretatik bereizi zituzten eta kutxaren mutur banatan jarri, jatorrian narrazio-sekuentzia bakarra zen eszena bi zatitan banatuz.

Lana egileak pentsatu bezala ikusteko, friso guztiak zeharkatu eta topaketa osoa buruan berreraiki behar da: baso batean aurrera doazen hiru zaldun, bat-batean hiru hezurdurekin topo egiten dutenak, bitartean arrosarioa eskuan duen eremita batek alde batetik begiratzen duelarik.

Orduan bakarrik ulertzen da poeta noble honek —bizimodu lizunaz damututa— betikotasunerako alabastroan zizelkatu zuen mezua: zer zaren, ni izango naiz; zer naizen, zu izango zara.

OÑATIKO HISTORIA

IDIGORASTARRAK (II) LOS ORTIZ DE IDIGORAS (I)

En el número anterior se identificó a Rodrigo Ortiz de Idígoras como el primer miembro documentado de este linaje oñatiarra durante la primera mitad del siglo XV. Su actividad como escribano y curador de los menores de la familia Lazarraga muestra a los Idígoras ya vinculados a la administración patrimonial, la práctica jurídica y los espacios de poder local de la villa de Oñati.

Durante el siglo XVI, los Ortiz de Idígoras ampliaron de forma notable su presencia social. Sus miembros participaron en la administración condal, el gobierno municipal, la Iglesia, el ejercicio jurídico y también en las empresas ultramarinas, siguiendo la trayectoria común de muchos linajes vascos de la Edad Moderna. Ocuparon así un lugar destacado en la sociedad oñatiarra durante cerca de dos siglos, hasta desaparecer posteriormente de la documentación conservada del siglo XVII, al menos según lo investigado hasta el presente. En aquellas mismas décadas vivieron, además, varios individuos llamados Juan y Andrés Ortiz de Idígoras. La reiteración de estos nombres ha provocado frecuentes confusiones; sin embargo, el análisis de la documentación permite distinguir, en buena medida, a cada uno de ellos y reconstruir sus respectivas trayectorias.

* * *

JUAN ORTIZ DE IDÍGORAS I Contador del Conde y alcaide de Guevara.

El primer Juan Ortiz de Idígoras claramente documentado en el siglo XVI aparece en 1511 ejerciendo como contador de don Pedro Vélez de Guevara, II Conde de Oñate, cargo que lo situaba en el núcleo administrativo de la casa condal. Su nombre vuelve a surgir en 1513, nuevamente en un pleito promovido, de manera curiosa, por doña Juana Manrique y Castro, condesa viuda de Oñati y señora de Zaldundo, contra el contador de su hijo Pedro. Según parece, doña Juana había fallecido el 6 de febrero de 1506, por lo que el pleito debió de prolongarse todavía algunos años más. Era viuda de don Víctor Vélez de Guevara, hijo del primer conde, fallecido antes que su padre y, por ello, privado de heredar el título. Víctor había participado durante la Reconquista en la toma de Vélez-Málaga en 1487 y en el cerco de Baeza, localidad en la que halló la muerte.

En su testamento, dispuso ser enterrado en Oñati. Doña Juana pertenecía asimismo a uno de los principales linajes nobiliarios de Castilla, pues era hija de don Pedro Manrique, I Duque de Nájera y II Conde de Treviño.

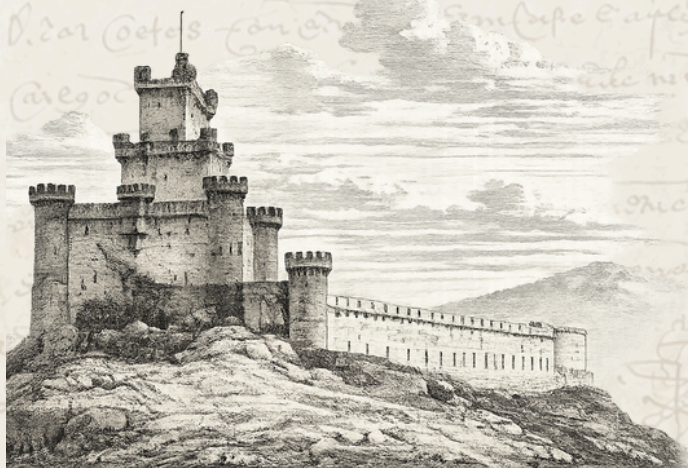
En 1515, Juan Ortiz de Idígoras aparece de nuevo actuando como escribano en una venta otorgada por Pedro Vélez de Guevara, II Conde de Oñate y señor de la casa de Guevara y de la tierra y valle de Leniz, además de patrón feudatario de las iglesias de Santa Marina del Oxirondo y San Juan de Uzarraga. Mediante dicha escritura, fechada el 18 de marzo de 1515, el conde concedía a Domingo Martínez de Zavala un censo perpetuo sobre una heredad de Zaldumendi, consistente en una fanega de trigo y tres cuartas de mijo curado.

Ese mismo año, una carta de poder otorgada en Burgos el 12 de octubre muestra la confianza depositada en él por el conde, quien le encomendó el cobro de 132.000 maravedís al concejo de Mondragón, cantidad vinculada a derechos sobre ferrerías.

Al día siguiente, Juan figura ya recibiendo parte de dicha suma en nombre de su señor, prueba de su intervención directa en la administración de las rentas condales. La documentación lo menciona nuevamente en 1516, en la ejecutoria del pleito relativo al pago de unos paños vendidos por Sancho de San Martín, mercader vecino de Burgos, contra Pedro Vélez de Guevara, II Conde de Oñate, y Juan Ortiz de Idígoras, contador del dicho conde. En los años posteriores su actividad continúa documentándose en distintos ámbitos, reforzándose así su figura. En 1518 aparece citado como alcaide de la fortaleza de Guevara, situada en Álava, a unos veinticinco kilómetros del centro de Oñati y aproximadamente a siete del límite de su término territorial. La fortaleza constituía el centro neurálgico de la familia Guevara, vinculada primero al señorío y posteriormente al Condado de Guevara. Al año siguiente, en 1519, actúa como vecino de Oñate y administrador en una obligación formal.

También en 1518 consta la venta de casas y heredades en Çubiaurre a su prima Teresa de Ozaeta.

La trayectoria documental de este Juan Ortiz de Idígoras muestra a una figura estrechamente vinculada a la administración de la casa de Guevara durante las primeras décadas del siglo XVI, desempeñando funciones económicas, notariales, administrativas y militares al servicio del poder condal.

Recreación de la fortaleza de Guevara

JUAN ORTIZ DE IDÍGORAS II El indiano

Otro Juan Ortiz de Idígoras, distinto del anteriormente citado, aparece documentado en 1549 como residente en el Perú, en plena época de la conquista y consolidación de los territorios americanos, y coincidiendo cronológicamente con Lope de Aguirre. Un documento del Archivo General de Indias recoge la venta de la cuarta parte de unas casas situadas en la villa de Oñate, junto con dos heredades y un castañal, otorgada por Miguel Pérez de Hernani y doña María Pérez de Lazarraga, su mujer, a favor de Juan Ortiz de Idígoras, residente en el Perú, y de su consorte Marina de Goribar, vecina de Oñate, por la cantidad de cincuenta y dos ducados de oro.

No está claro el papel que este oñatiarra desempeñó en el Perú, pero, perteneciendo a una destacada familia hidalga de Oñati y contando con buenas relaciones con la monarquía, difícilmente debió de ser menor.

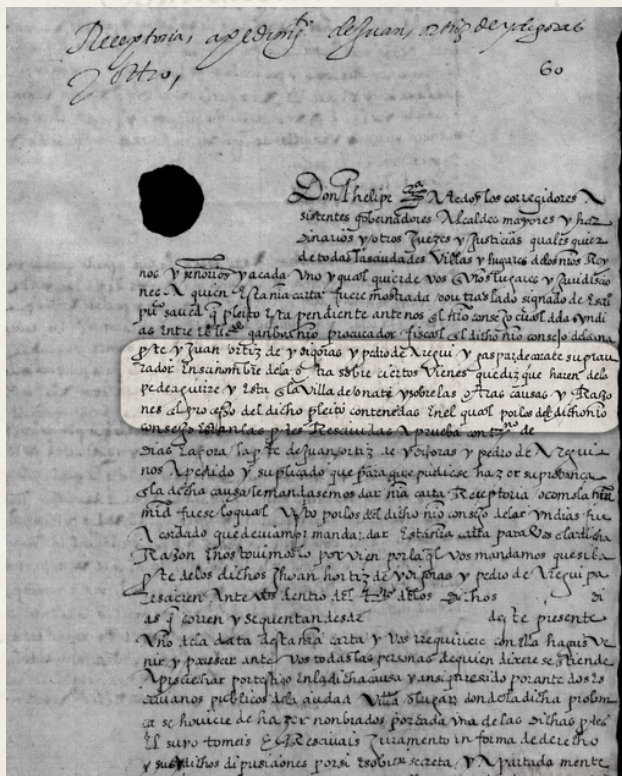
Resulta especialmente interesante su aparición en documentación de los Archivos de Indias correspondiente a 1569, concretamente en una Real Provisión de receptoría librada a petición de Juan Ortiz de Idígoras y Pedro de Arregui, en el pleito que mantenían con el fiscal licenciado Gamboa sobre ciertos bienes de Lope de Aguirre.

En dicho documento se ordena a los corregidores, asistentes, gobernadores y demás justicias de las ciudades, villas y lugares de los reinos y señoríos que reciban los juramentos y deposiciones de los testigos presentados por la parte de Juan Ortiz de Idígoras y Pedro de Arregui.

Aunque este hecho no constituye una prueba definitiva del nacimiento de Lope de Aguirre en Oñati, sí puede interpretarse como un indicio de la existencia de redes oñatiarras vinculadas a los asuntos relacionados con el célebre conquistador, reforzando así la hipótesis de su relación con la villa.

También en 1569, una Real Provisión dirigida al alcalde mayor y a los alcaldes ordinarios de la villa de Oñate, ante los escribanos Juan López de Galarza y Miguel Pérez de Larrinaga, y a Martín Sáez de Toballina, vecino de dicha villa, ordenaba la lectura y cumplimiento del auto dado en el pleito entre el fiscal licenciado Gamboa y Juan Ortiz de Idígoras y Pedro Arregui. El auto resulta de notable interés, pues trata del secuestro de ciertos bienes raíces en los que ambos estaban implicados. Queda aún por esclarecer la causa exacta de dicho litigio.

Desde el punto de vista cronológico, este individuo no debe confundirse ni con el alcaide ni con el alcalde, y probablemente perteneciera a una rama colateral o quizá fuese hijo natural de la familia.

Real Provisión de receptoría a petición de Juan Ruiz de Idígoras y Pedro de Arregui, en el pleito que tratan con el fiscal licenciado Gamboa, sobre ciertos bienes de Lope de Aguirre.

JUAN ORTIZ DE IDÍGORAS III Alcalde de Oñati

Sin embargo, la figura más destacada en el ámbito local fue, sin duda, Juan Ortiz de Idígoras, alcalde de Oñati en varias ocasiones: 1549, 1555, 1571 y 1579. Juan era hijo de uno de los Andrés que veremos en el próximo número y nieto de Rodrigo, ya mencionado en la entrega anterior. Contrajo matrimonio con Magdalena Yzaguirre (Eizaguirre), perteneciente a una de las familias más importantes de Bergara, propietaria de la casa-torre Palacio Laureaga, también llamada Etxeaundi, construida en el siglo XVI junto al río Deba. El contrato matrimonial, conservado en el Archivo Provincial de Oñati, revela la relevancia social de ambas familias. De esta unión nacieron Andrés Ortiz de Idígoras, doctor, y Diego Ortiz de Idígoras, ambos documentados en el pleito de 1593 sobre acreditación de

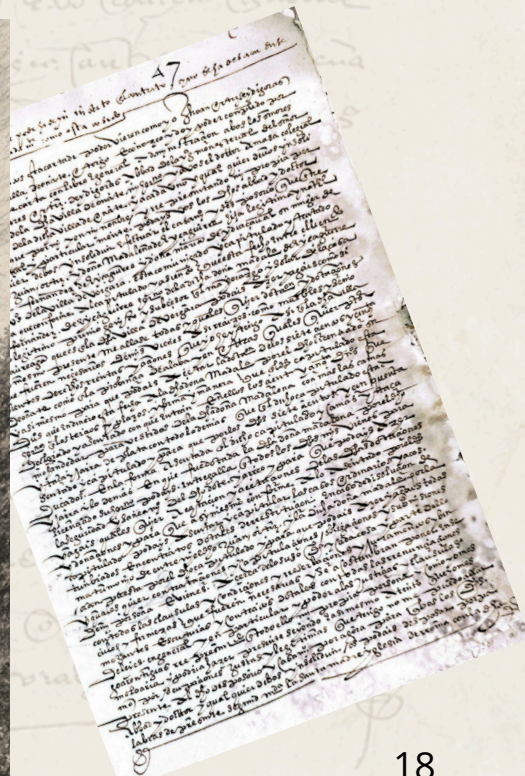
hidalguía, donde se menciona a Rodrigo Ortiz de Idígoras como bisabuelo. Es un pleito curioso porque, a raíz de los insultos vertidos por el alcalde ordinario de Oñati, Rodrigo Ibáñez de Alviz, a su hijo Andrés, se puede ver y conocer parte del árbol genealógico de los Ortiz de Idígoras y su influencia en el Oñati del siglo XVI. Los Ibáñez de Alviz, tanto Rodrigo como el doctor Francisco Ibáñez de Alviz, fueron numerosas veces alcaldes de Oñati, como probablemente oñacinos alternando con los alcaldes gamboinos como los Ortiz de Idígoras. Esta sucesión de alcaldes está en la web de Wikipedia. Respecto a su labor municipal, en el archivo municipal de Oñati se encuentran los bandos de buen gobierno junto a edictos publicados y documentación varia de este alcalde.

Estos bandos y edictos municipales siguen un esquema que se ha mantenido en las actas municipales hasta el siglo XX y reflejan temas como el comercio, los caminos, la beneficencia... Los documentos muestran también los alardes que tuvo que realizar en el contexto de las guerras del rey Felipe II. Este Juan representa la culminación del proceso de consolidación política del linaje Ortiz de Idígoras en Oñate, iniciado durante el siglo anterior. El gran historiador guipuzcoano José Antonio Azpiazu lo menciona en su Historia Social de la Universidad de Oñate ya que este Juan alcalde dijo haber conocido al Obispo Mercado de Zuazola, pero bien podía haber sido nuestro alcalde o el Juan Ortiz de Idígoras el alcaide de la fortaleza de Guevara que hemos visto anteriormente.

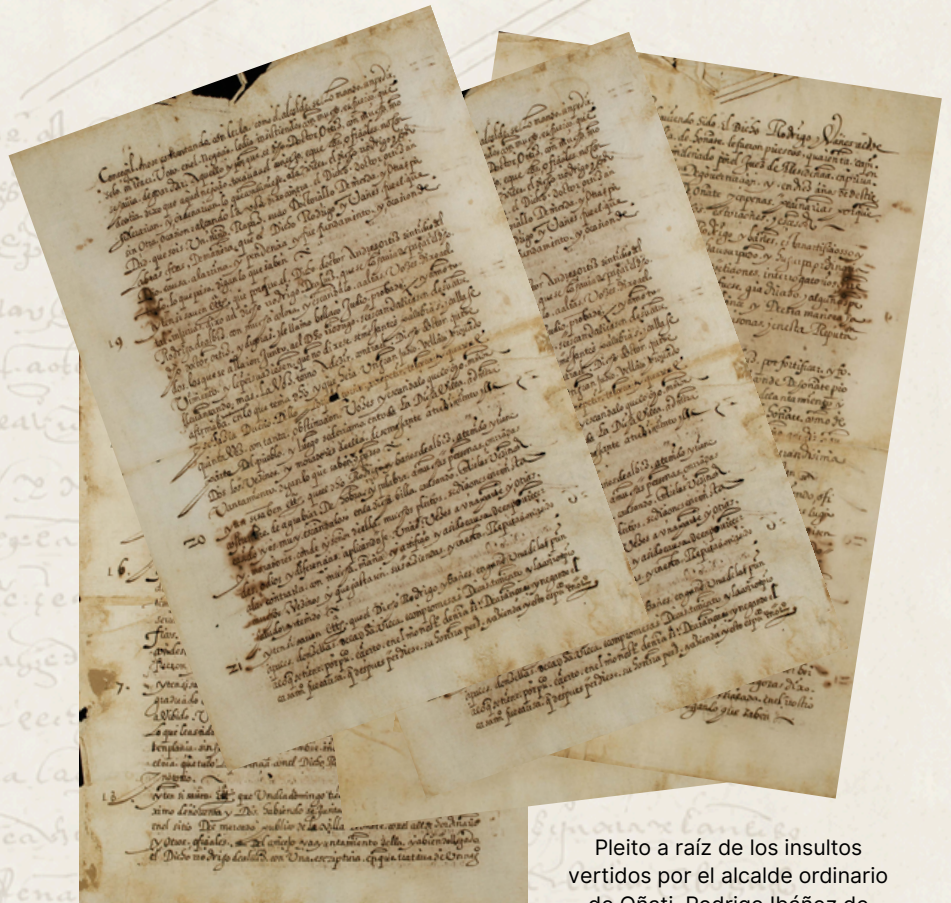
Bando de buen gobierno sobre caminos de Garibay, Lazarraga y Balenzategui. Abajo a la derecha el contrato matrimonial con Magdalena Eizaguirre y a la derecha palacio de Laureaga en Bergara

caminos.

~ Lo's b's de par bay breuer pegin ilac yzaga buyne
wre coletoz meleo pndherio kymgn los oyo
malos pasis queay see xlcasa xeglayen al
punte xla mndacem. pcelos ce pos xla fote
cu oílaga - E xexca miasalena nribas los v
dambay bzia gagaritoo v los xbalencayeg
lacayragi sazún bayatlyz wnesu bñz es
mizos v concos naxnegos tazaruno tubiere
goz xos rereed ygeran xpentados los tñneca
gozay paxson de Regunij.

Su muerte supondrá, sin embargo, el comienzo de la decadencia del linaje Ortiz de Idígoras, que tras sus hijos desaparecerá para siempre, bien por extinción de la descendencia o por la pérdida del patronímico “Ortiz” o del topónimo “Idígoras”. Tal decadencia puede observarse en el expediente del proceso de ejecución promovido por los acreedores de Juan Ortiz de Idígoras, de Magdalena Eizaguirre y del doctor Idígoras, su hijo; en el pleito civil de 1593 entre Juan López de Galarza y el doctor Ortiz de Idígoras y doña Magdalena de Eizaguirre, su madre, sobre ciertos bienes; y, finalmente, en el expediente del concurso de acreedores seguido contra los bienes del doctor Ortiz de Idígoras en 1602.

Pleito a raíz de los insultos vertidos por el alcalde ordinario de Oñati, Rodrigo Ibáñez de Alviz, a su hijo Andrés Ortiz de Idígoras

SIGLO XVI EL SIGLO DE ORO DE OÑATI

Durante el siglo XVI, escenario de nuestros protagonistas, se construyeron o ampliaron las principales construcciones monumentales que todavía perduran en Oñati

MAITE LOPEZ LAS HERASEK

ALFONSO GOIZUETA

ELKARRIZKETATU DU

Alfonso Goizueta idazleak, 2023 Planeta Sariko finalistak, *Troiako ametsa* eleberri berria aurkeztuko digu. Literatura, mitologia eta ametsak uztartuko dira Maite Lopez Las Heras idazle, poeta eta itzultzaile bikainarekin solasean.

Alfonso Goizueta (Madril, 1999) Historian ohorezko lizentziaduna, Nazioarteko Harremanetan doktorea Londresko King's Collegen eta idazle espainiarra da. Spotifyko *La Torre del Faro* podcastaren sortzailekidea eta aurkezlea ere bada, non berak eta bere lankide Nicolás Oriolek gaurkotasunari, politikari eta kulturari buruz jarduten duten. Bere argitalpenen artean, honako hauek daude: gerrateetako Europako historia geopolitikoari buruzko bi liburu, *Limitando el poder* (2017) eta *Los últimos gobernantes de Castilla* (2018); bere lehen eleberria, *Corazón de deidades* (2020); Alexandro Handiaren figura berreskuratzen duen liburua *La sangre del padre* (2023), eta zeinarekin Goizueta Planeta Sariaren finalista izan zen; eta *El sueño de Troya* (2025), Heinrich Schliemann arkeologoari buruzkoa.

Maite López Las Heras. 24 urterekin Planeta Sariaren historiako finalista gazteena bihurtu zinen. Arrakastak ba al du eraginik zure sormen prozesuan?

Planeta Saria, alde batetik, laguntza handia izan zen; literaturan profesionalki aritzeko aukera eman zidan eta nire lana irakurlego zabal batengana iritsarazi zuen. Baina, bestetik,

badu ameskeria alderdi hori: ospea arriskutsua da; nahas zaitzake, benetan idatzi nahi duzuna ahaztarazi diezazuke. Etengabe saiatzen naiz arduragabetasunez idazten, Javier Mariasek esan zuen bezala, inguruko guztia ahaztuz.

MLLH. Schliemannek antzinako Troiaren aztarnak aurkitzea amesten zuen. Zein da zure ametsa idazle gisa?

Nire ametsa idazten jarraitzea da, inguratzen nauen munduak, bertako bizilagunek, harritzen jarraitzea. Literaturaren bidez gizateria ulertzen saiatzen jarraitzea. Gizakia hobeto ulertzen laguntzen didan eleberri bat aurkitzea amesten dut.

Maite López Las Heras
Bizenta Mogel saria euskarazko ipuinean. Lasarte-Oria saria euskarako poesian.

MLLH. Zure eleberriak toki eta pertsonaia historiko eta pertsonaia oso zehatzetan girotzen dira. Nondik datorkizu greziar mitologiarekiko duzun grina? Zerk erakartzen zaitu Antzinarotik?

Greziar mitologiarekiko dudana grina aspalditik dator; nire hastapena izan zen literaturan. Gainerako guztia greziar mitologiarekiko dudana jakin-minetik sortu da: sarbidea izan zen. Nolabait ere, mitoaren xerka edo Troia hiria bila dabilen arkeologo bati buruz idaztea haurtzarora itzultzea bezala izan da: nire jatorriaren bila aritu naiz.

MLLH. Francisco de Vitoria Unibertsitateko irakasle elkartua zara. Nola bateratzen dituzu irakaskuntza eta idazketa? Zer ematen dizu lanbide bakoitzak, eta zer kentzen?

Unibertsitateko irakaskuntza betetzen nauen eta gozatzen dudana jardura bat da. Ikasleekin harremana izatea gogoko dut. Nire fantasietatik aterazten nau eta egiazko munduari arreta jartzera behartzen nau. Oreak eta lasaitasuna ematen dizkidan jardura bat da. Irakaslearena eta idazlearena bi lanbide paralelo dira, ez dira gainjartzen, baina batak besteari izaten uzten dio. Ez ditut nire bizitzako esparru horiek nahasten. Eleberrigileak nire izatearen gero eta zati gehiago hartzen ditu.

“Idaztea
gizakia
uleritzeko
modu bat
da”

MLLH. Alexandro Handiak, besteak beste, lider eredu garri izatea du ezaugarri. Historialari gisa, zer uste duzu Mazedoniako erregeak egungo lider politikoei irakatsi diezaiekeela? Hura ulertzeko, *Aitarek odola* (*La sangre del padre*) izeneko nire eleberria irakurtzea gomendatuko nieke egungo buruzagiei! *Aitarek odola* boterearen, haren prezioaren eta bakardadearen inguruko hausnarketa da. Eleberrian, Alexandro lider idealista gisa hasten da eta pixkanaka gainbeheratzen da, suntsitzera joan zen haien pareko tirano bilakatzen delarik. Amaieran, eleberriak konkistaren hutsaltasunaz hausnartzen du eta, azken kapituluetan, hilzorian dagoen Alexandro bat aurkezten digu, bere buruari guztiak merezi izan duen galdetzen diona.

MLLH. Zure eleberriek, historikoak izanagatik, autobiografikotzat jo daitezkeen ezaugarri asko dituzte. *Troiako ametsa* (*El sueño de Troya*) liburuaren protagonista, adibidez, Nicholas Yannikis greziar gaztea da, aurkitzailearen ibilaldiak lehen pertsonan kontatzen dituena. Elementu autobiografiko horiek zeintzuk direla esango zenuke? Eleberri guztiek dute autobiografikoa den zerbait; egilearentzat zaila da historiari guztiz aldentzea urruneko jainko edo eleberriko unibertsoa abian jartzen duen eragile mugiezin gisa soilik funtzionatzeko. Pertsonaia guztiek, ez Yannikisek bakarrik, autobiografikoa den zerbait dute. Istorioak berak badu autobiografikotik. *Troiako ametsa* irakurtzean, arkeologo temati baten eleberri gisa ez ezik, idazle baten eleberri gisa ere pentsatzea gomendatzen diet irakurleei. Idazteko ofizioaz, literaturaz diharduen eleberria da.

MLLH. Gizarte-zientziek hezkuntzan duten gainbehera eta eskola-curriculumetatik kanpo uzten dituzten garaiotan, zer uste duzu eman dezakeela greziar mitologiaren ezagutzak gaur egun? Gure kultura osoa klasikoaren gainean eraikitzen dugu. Mendebaldeko zibilizazioa Homeroren alaba da. Mendebaldeko literatura guztia *Iliadan* eta *Odisean* laburbiltzen da; orduak idatzitako eleberri guztiek, atomizatuta, gai homerikoak errepikatzen dituzte.

MLLH. Zure eleberrietan, pertsonaia historikoen alderdirik gizatiarrena nabarmentzen da. Antzinako Troiako zibilizazioaren aztarnak aurkitzeko itsuturik dagoen arkeologoaren guraria ikusten dugu, edo konkistatzaile gazte baten asmoak. Halaber, oso ezagunak ez diren Calvert bezalako pertsonaia ezezagunei ahotza ematen diezu. Zenbateraino nabarmentzen dituzte zure lanek gai sozialak?

Troiako ametsa liburuan, izugarri interesatzen zaidan gai sozial bat aipatzen dut, gure gizarteak, XIX. mendekoak bezala, oraindik ere pairatzen duen gatazka bat: diru berriaren eta haren balioen gorakada, aristokraziaren balio zaharren aurka. XIX. mendean, esku artean dugun eleberrian, Schliemannek bere parekoak baizik errespetatzen ez dituen industria-diru berri hori ordezkatzeko du, guztia berehala nahi duena, eta diruak lor diezaiekeela uste duena. Calvert, berriz, aristokrata txirotu bat da, guztiek bere balio-kode bera partekatzen dutela uste duena. Pertsonaia biak zorigaitzoko talka batera kondenatuta daude. Oraindik bizirik irauteen duten arketipo sozialak dira.

MLLH. Londresen bizi izan zinen hainbat urtez. Zure heziketa anglofonoak izan al du eraginik zure idazketan?

Izugarri. Anglo-amerikar literatura nire hezkuntzaren funtsezko atala da. *Troiako ametsa*, nire ustez, sustrai anglosaxoiak dituen eleberria da: eleberri gotiko britainiarra eta, batez ere, Herman Melvilleren *Moby Dick* izan dira berau eraikitze oinarriak.

MLLH. Zer nolako irakurlea zara? Zeintzuk dira zure genero gogokoena? Eta zure lanik gogokoena?

Irakurle puntalakurloa, Kafkak esan bezala, bihotzean sastada modukoak diren liburuak bilatzen dituena, inor epel uzten ez duten horietakoak. Azalekoa eta semiotikoki auresangarria den literatura saihesten dut (zoritzarrez, horixe da liburu-dendetan ugaria dena). Eta, nire adina kontuan hartuta, oraindik klasikoak irakurtzen ari naiz.

HISTORIAREN PROTAGONISTAK

- Alexandro Handiaren mosaikoa. Faunoaren etxea. Ponpeia
- Sofia Schliemannen erretratua, Priamoko altxorra (1873) erakusten duena.
- Heinrich Schliemann, Mizenasko Lehoien Atean, K. a. III. mendean eraikia.

Moby Dick irakurtzeko eta idazteko modua aldatu didan liburua da. Gaur egun, gogokoenen artean dago, zalantzarik gabe. Idazle garaikide bat nabarmentzearen: Javier Cercas maite dut; bizirik dagoen espainiar idazlerik onena dela esango nuke.

MLLH. Emakumeak funtsezko pertsonaia dira zure lanetan. Zein nabarmenduko zenuke eta zergatik? Non inspiratzen zara emakumezko pertsonaia hauen izaera eraikitzerakoan?

Pertsonaia sendoak dira; beraien istorioetan inspiratzen naiz. Sisigambis bezalako pertsonaia, Alexandroren amatzakoa *Aitarek odola* liburuan, edo Sofia Schliemann *Troiako ametsa* liburuan... ez zegoen inorengan inspiratu beharrik, haien izaera iradokitzailea baita.

MLLH. Zer aurkituko du irakurleak zure liburuetan?

Iraganerako itzulera, norbanakoaren orainaldi hilezkorra inoiz bistatik galtzen ez duena. Ez dira eleberri historikoak. "Eleberriak" besterik ez dira: gizakia esploratu nahi dute; historia hori lortzeko bektore bat baino ez da.

MLLH. Zer aholku emango zenioke idatzi nahi duen gazte bati?

Irakurtzea. Arreta handiz irakurtzea. Eta ondo irakurtzea. Gure garaiko esakunerik okerrera irakurtzea berez ona dela da. Zer irakurri jakin behar da. Irakurle gisa, begirada kritikoa zorroztea.

MLLH. Amaitzeko, ba al duzu proiekturik esku artean?

Zerbait gertatzen ari da. Oraindik ez dakit zer finkatuko den. Ideiak zirriborratzen ari naizen sasoian nago, norantz eramango nauten ikusi nahian.

“IRAKURLE PUNTALAKURLOA, KAFKAK ESAN BEZALA, BIHOTZEAN SASTADA MODUKOAK DIREN LIBURUAK BILATZEN DITUENA, INOR EPEL UZTEN EZ DUTEN HORIETAKOAK”

**“NIRE NOBELAK EZ DIRA
HISTORIKOAK. ELEBERRIAK BESTERIK EZ DIRA: GIZAKIA
ESPLORATZEA BILATZEN DUTE; HISTORIA HORI LORTZEKO BIDE
BAT BAINO EZ DA”**

ERREALITEA EZAGUTZEN IRAKASTEA ETA HARRITZEA

Judith de la Fuente Idígoras

Oñatiko Rufino Idígorasen eta Muruetako Rafaela Bilbaoren biloba naiz. Hezkuntzarekin oso lotuta zegoen familia batean hazi nintzen, eta denboraldi luzeak eman nituen Oñatin; han, nire aitona-amonek bertako paisaiak, kaleak eta unibertsitatea maitatzen irakatsi ziguten. Hezkuntzan lan egiten dut nire lehengusu nagusiek bezala: María Oianguren Idígoras, Gernika Gogoratuz Bakearen Aldeko Ikerketa Zentroko zuzendaria; Javier Oianguren Idígoras, Euskal Herriko Filosofia irakaslea; eta nire arreba Myriam, irakasle eta psikologoa. Oñatin sortu zen nire harridurarako gaitasuna; horregatik jarri diot gogoeta honi “harriduraren hezkuntza” izenburua. Gaur egun Madrilen bizi naiz eta nerabeen Hizkuntza eta Literatura irakaslea naiz. Hogeita bost urte baino gehiago daramatzat hezkuntzan lanean: lehenik Literatura irakasle gisa, eta gero ikastetxeetako zuzendari moduan. Ikasi dut heztea ez dela soilik ezagutzak transmititzea, baizik eta pertsona bati errealitatea eta bere burua aurkitzen laguntzea. Nerabezaroa etapa erabakigarria da. Gazteak atzean uzten du haurtzaroa, baina oraindik ez du helduaren segurtasunik. Galdezka bizi da: nor den, zer balio duen eta zein den bere bizitzaren zentzua. Askotan, jokabide zailen atzean ulertua eta maitatua izateko premia sakona dago. Horregatik uste dut hezkuntzaren lehen eginkizuna errealitatean sartzea dela; ez azaleko errealitate batean,

baizik eta benetako bizitzaren konplexutasunean eta edertasunean. Nerabeek deskubritu behar dute mundua ez dela soilik haien inguruan edo berehalakotasunaren inguruan biratzen. Naturarekin, artearekin, pentsamenduarekin, giza minarekin, benetako adiskidetasunarekin eta erantzukizunarekin harremanetan jarri behar dute. Heztea horizonteak irekitzea da.

“Ikasi dut heztea ez dela soilik ezagutzak transmititzea, baizik eta pertsona bati errealitatea eta bere burua aurkitzen laguntzea”

Literatura irakasle gisa egiaztatu dut liburu handiek funtsezko galderak pizten dituztela. Gazteek beren burua ikus dezakete Hamleten zalantzetan, On Kixoteren justizia nahian edo García Lorcaren pertsonaien askatasun-desiran. Literaturak laguntzen die emozioei izena jartzen eta ulertzen ez daudela bakarrik gizakiaren galdera handien aurrean. Baina errealitatean sartzea ez da nahikoa: hezkuntzak harritzen ere irakatsi behar du. Abiadura handiko kultura batean bizi gara, non etengabeko berritasunak miresmenerako gaitasuna lokartzen duen. Nerabe asko estimuluz gainezka eta benetan kontenplatzeko ezgai iristen dira. Harridura ezagutzaren eta barne-heldutasunaren jatorrian dago. Gazte batek benetan begiratzen ikasten duenean, gizatasunez hazten da. Arte-lan baten aurrean, elkarrizketa zintzo baten aurrean, poema baten edo paisaia baten aurrean harritzeak sentsibiltate berri bat pizten du, eta bizitzak

sakontasuna duela deskubritzen laguntzen dio. Zuzendari gisa ulertu dut nerabeek ez dituztela soilik arauak edo emaitza akademikoak behar, baizik eta benetan presente dauden helduak: erreferente koherenteak, entzuteko gai direnak, irmotasunez zuzentzen dutenak eta itxaropena mantentzen dutenak. Gazteek berehala antzematen dute benetakotasuna.

Ikusi dut nerabeak eraldatzen norbaitek haiengan konfiantza izan duenean, eta egiaztatu dut askok duten zentzu-egarria izugarria dela. Heztea pazientzia eta itxaropena eskatzen ditu, fruituak ez direlako beti berehala ikusten. Urteak geroago, ikasle ohiek beren bizitza markatu zuten elkarrizketa, liburu edo hitz bat gogoratzen dute. Orduan ulertzen da benetako hezkuntzak aztarna sakonak uzten dituela. Heztea da ikasle bakoitzak promesa bat gordetzen duela sinestea; errealitatean adimenarekin eta sentsibiltatearekin sartzen laguntzea; pentsatzen, egia maitatzen eta harridurarako gaitasuna bizirik mantentzen irakastea. Hezkuntzaren misiorik garrantzitsuena ez delako arrakasta duten ikasleak fabrikatzea, baizik eta bete-betean bizitzeko eta munduari gizatasuna eta transcendentzia emateko gai diren pertsonak heztea.

MUNDU GAZTE BAT

Iaiotzetik mundu digitalean murgilduta, klima-aldaketari eta erronka geopolitikoei aurre eginez, gazteek sekulako erronkak dituzte aurrean. Gero eta zailagoa da jakitea benetan prest dauden ala, aitzitik, azken hamarkadetako etorkizunik

zalantzarrienaren aurrean amore emango duten. Baina, gurasoekin eta egungo gizartearekin dituzten aldeez harago, irmoki uste dut etorkizunerako baliabide eta irtenbideetan aberatsak direla ere.

Gu bezala, gazteagoak ginenean, teknologia berriekin hazi dira, eta agian gure moduan, haien adinean geundenean bezala, zaila egiten zaie zahartzen ari den gizarte batean beren burua proiektatzea.

Baina zintzoki uste dut hemen amaitzen dela konparazioa. Gaur egungo gazteek badute guk eta gure gurasoek inoiz izan ez genuen zerbait: klima- eta geopolitika-krisiaren inguruan aldekoen eta aurkakoen artean gehiegi polarizatuta dagoen itxaropen baten erronka ikaragarria hartzea. Eta askotan “desberdinak” iruditzen bazaizkigu, etorkizunean beren burua proiektatzeko guk adin

berean behar izan genituen baino indar eta baliabide askoz gehiago behar dituztelako da. Baina ikusten dut gaur egun helduaroan sartzen ari diren belaunaldi gazteenek beren nagusiak baino askoz indartsuago izan nahi dutela, baina hori lortuko dutela soilik, beharrez bada ere, gakoa kolektiboan dagoela aurkitzen badute.

Nik, haiei entzutea eta haien ekimenak, ideiak eta sufritzen dutenekiko elkartasuna ikustea gustuko dudan honek, belaunaldien arteko batasun handiago baten falta sumatzen

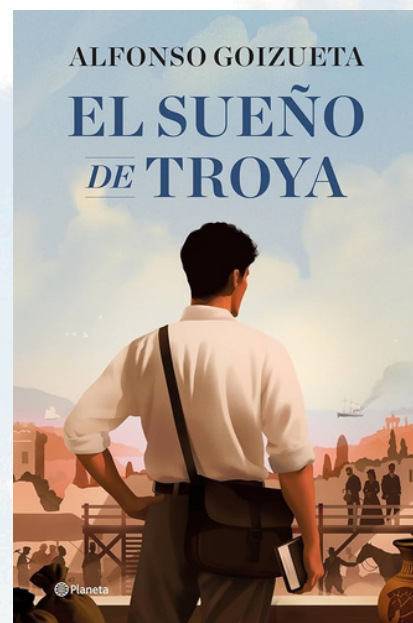
dut. Izan ere, bere adinekoak zaintzen ez dakien gizarte gazte batek nekez eska dezake etorkizun hobe bat. Gure adinekoek gaur egungo gazteek gozatzen dituzten eta hobetu ditzaketen oinarri eta lorpen sozialak ezarri zituzten; horregatik, bizitza hobe baten itxaropen oro iraganean egindako on guztia aitortzetik eta etortzeke dagoen guztian sinestetik igarotzen da. Saiatzea betebeharra da; lortzea, berriz, gero eta gehiago bihurtzen ari da zoriaren eta gazte-indarraren kontua.

Rodrigo Ortiz de Idígoras (el primer Idígoras documentado), en Oñate.

Oñatiko sustraiak dituzten Malagako Idígoras & Pachi (Ángel eta Francisco Javier Idígoras) umoristek bineta hau sortu dute Zubixarentzat soilik

**COMENDATUTAKO
LIBURUAK**

Zubixa Aldizkaria

Gure langileei buruz

Erredaktore-burua

Ricardo Guisado-Balanzategui

Zuzendaria

Ricardo Guisado-Balanzategui

Euskara

Mikel Zabala eta Carmen

Fernández

Aldizkariaren edukiak

Beñat Gallastegui

Lankidetzak

Carlos Marmol

Oñati

www.zubixa.eus

zubixaaldizkaria@gmail.com

[@zubixaaldizkaria](https://www.instagram.com/zubixaaldizkaria)

ISSN: 3101-2957